

Խ Մ Բ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Ս Ր Բ Ա Ջ Ա Ն Կ Տ Ա Կ Ը

(ՀՈԳԵԼՈՒՅՍ Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺԻ ՄԱՀՎԱՆ ԱՌԹԻՎ)

Հ ևս է Կոստանդնուպոլսի Ամենապատիվ Սրբազան Պատրիարք Հայրը, հայ եկեղեցականության արի և բարի նահապետը:

Հունիսի 22-ին, Ստամբուլի Հայոց Պատրիարքարանից ստացված հեռագիրը գոծում էր մահը Տ. Գարեգին արքեպիսկոպոս Խաչատուրյանի, երկրորդ անգամ կրկնվող սրտի հանկարծական և սուր տագնապի հետևանքով:

Պատրիարք Սրբազանը աչքերը փակում էր աղոթքի շրթներին, Աստուծո Տանը, ուր եկել էր ոգեկոչելու հիշատակը հայ գրի և դրությունների երկու մեծ երախտավորների՝ Ս. Սահակ Պարթև Հայրապետի և Ս. Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի:

Մեծ է կորուստը Հայ եկեղեցու և խոր վիշտը մեր ժողովրդի:

Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքական Աթոռը կորցնում էր իր արժանավոր, գրագետ Պատրիարքին, Հայ եկեղեցին՝ նշմարիտ հոգևորականի բոլոր արժանիքներով օժտված ֆաշ և անձնդիր Հովվին, որի կյանքը եղել է նվիրում և «պատարագ ի վերայ Սեղանոյ Սրբութեան սպասու եկեղեցւոյ», երիտասարդ տարիքից մինչև խոր ծերությունը:

Հանգուցյալ Պատրիարքը անցել է ծառայության և գործունեության պատասխանատու, մերթ դժվարին և մերթ հաղթական ուղի, փայլուն արդյունավորությամբ:

Հավատի և խորունկ համոզմունքների մարդն է հանգուցյալը: Եւ, իր եկեղեցասեր

և ժողովրդանվեր գործունեությամբ, իր առաքինագարդ ու անբասիր կենցաղով, իր նկարագրի ազնվությամբ, մտքի և հոգու նշմարիտ հարստությամբ, իր գրական վաստակով և մեր դասական հոգևորականների տեսլականով բարի առնու և անմոռաց հիշատակ է բողնում Հայ եկեղեցու կյանքի մեջ և մեր ժողովրդի երախտագետ սրտում:

«ԵՐԱՆԻ ՄԵՌԵԼՈՅՆ, ՈՐՔԻ ՏԷՐ ՆՆՋԵՑԻՆ, ԶԻ ԳՈՐԾՔՆ ԻՒՐԵԱՆՅ ՉՈՔԱՆ ԶԶԵՏ ՆՈՅԱ» (Յայտնք. ԺԴ 13):

Գարեգին Պատրիարքի մահը խոր վիշտ է պատճառում նաև Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին, որը բարեհաճում է անձամբ ներկա լինել Հոգեւոյս Պատրիարքի վերջին օժման և թաղման հանդիսություններին, մեղմելու համար Ստամբուլի Իր հոգևոր զավակների մեծ վիշտը, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից տանելով օրհնություն և սփոփանք:

Վեհափառ Հայրապետի Ստամբուլ կատարելիք մխիթարական այցելության բարի լուրը սրտագին գոհունակությամբ է ընդունվում Ստամբուլի հայ համայնքի կողմից:

Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքության սկզբնավորությունից հետո, երկրորդ անգամն է, որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը հովվապետական այցելություն էր տալիս Ստամբուլում ապրող Իր հոգևոր զավակներին:

1679 թվականի վերջերին, Հակոբ Զուղայեցի կաթողիկոսը (1655—1680), երեք եպիսկոպոսներով և երեք պատգամավոր իշ-

խանենքով, գնում էր Կոստանդնուպոլիս, կարգադրելու համար «եղիագարի (Այն-բայցու) հակաբռն կաթողիկոսության և Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքական Աթոռի շփոթությանը խնդիրներ», — գրում է Օրմանյան Սրբազանը («Ազգապատում», Բ, էջ 2611):

Ջուղայեցիներ շերմորեն է ընդունվում Կոստանդնուպոլսում. «եկին ի տեսութիւն նորա բազումք ի մեծամեծացն հայոց, և բնակաւ գրեթէ ամենեքին նոքա ի կողմն եղիագարու էին, բայց յորժամ տեսին գաղցր բարս և գառափնագարոյ փաղափարութիւն նորա, որում շէին յայնչափ տեղեակ յանաջմէ, յարեցան ի նա ի սրտէ և բազումք դարձան ի կողմն նորա» (Հ. Մ. Չամբումբի դարձան ի կողմն նորա» (Հ. Մ. Չամբումբի «Պատմութիւն Հայոց», Գ, էջ 714):

Նորին Ս. Օծուրյուն Ս. Ս. Վազգեն Ա Վեհափառ Հայրապետը երկուրդ Կաթողիկոսն էր, որ 1961 թվականի հուլիսին այցելում էր Կոստանդնուպոլիս:

Մի տխուր առիթով և շատ ծանր, բայց սրտագին մի պարտականություն կատարելու առաքելությամբ էր, որ այս անգամ Ամենայն Հայոց Հայրապետը գնում էր Ստամբուլ:

Իր մեծ սուգի և վշտի մեջ, Ստամբուլի հայ համայնքը, միասիրտ և միակամ, գիտեցավ արժանավոր հանդիսությամբ, վեհությամբ և խանդավառորեն դիմավորել իր Հորդոր, Ազգիս Վեհափառ Հայրապետին: Վեհափառ Հայրապետը, Ստամբուլում և Անգարայում, իր շնորհաբեր այցելության 20 օրերին, խորապես մխիթարվում է իր հոգևոր զավակների փառահեղ և սրտառու ընդունելությամբ: Ստամբուլի հայությունը ապրում է հոգեկան հուզումների, կրոնական խոհերի հրենքի, անմոռանալի օրեր:

Ամենայն Հայոց Հայրապետը Թուրքիայում բացառիկ սիրով ու հարգանքով դիմավորվում է քրիստոնեական բույր եկեղեցիների, դավանությունների պետերի, կառավարական բարձրաստիճան անձնավորությունների և դիվանագիտական մարմինների կողմից:

Վեհափառը իր շնորհաբեր այցելությամբ, իր պերնախոս փառքներով, հայրապետական պատգամներով, հայրական փաղցր վերաբերմունքով անմոռանալի և անհեղինակ տպավորություն է թողնում ամենուրեք:

Կրոնական և ազգային սրտագին ավանդություններով սնված ու ապրած Ստամբուլի հայ համայնքը, առաջին իսկ րոպեից, սիրում է իր Վեհափառ Հայրապետին և իր շերմ սրտի մեջ պահում նրան նրա այցելության ամբողջ տևողության ընթացքին, որովհետև. Ստամբուլի հայության համար ևս, Ս. էջմիածինը գերագույն և համազգային միակ սրբավայրն

է. Միածին հրաշալի իման խորհրդով և Ս. Լուսավորչի կանթեղի լույսով խոր արմատ գցած հայ հոգիների մեջ:

Վեհափառ Հայրապետը նվաճեց բոլորի սրտերը և առաջին եղավ բոլորի հիացմունքին և երախտագիտության: Արդարև, պատմական է մնալու Վեհափառ Հայրապետի այս ուղևորության հոգևոր փառչական նշանակությունը Ստամբուլի մեր ժողովրդի եկեղեցական ամբողջ տարեգրությանը մեջ:

Ամսագրի հաջորդ էջերում կա լայն արձագանքը Վեհափառ Հայրապետի այդ փառեքաստիկ ուղևորության պատճառած հոգևոր բերկրանքի, ցնծության և մխիթարության:

Վեհափառ Հայրապետը Մայր Աթոռ էր վերադառնում խորապես մխիթարված, լավատես, որ Ստամբուլի հայ համայնքի ծոցում «այսֆան կենդանի է մեր նախնյաց սուրբ հավատքը, որ այսֆան ծաղկեալ են ձեր եկեղեցիները, որ զուրկ այսֆան կազմակերպված կերպով կապրիք կրոնական համայնքներում, իբրև նշմարիտ զավակները Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցվա: Կվերադառնա՞նք դեպի սուրբ էջմիածին բազում խոր ապրումներով, զորս ունեցանք այստեղ, Ոսփորի գեղածիծաղ այս ավերում վրա, ապրումներ, որոնք փաղեցրին ձեր հոգիներեն, ձեր հուզումներեն, ձեր արտահայտություններեն», — ասում էր Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտի իր խոսքի մեջ Ստամբուլում:

1950 թվականի նոյեմբերի 26-ին Կոստանդնուպոլիս Պատրիարքական Աթոռի վրա էր քարձառնում Ս. Գարեգին արքեպիսկոպոս խաչատուրյանը: Այս արժանավոր ընտրությամբ վերջ էին գտնում հոգեկույս Ս. Մեսրոպ արքեպիսկոպոս Նառայանի մահից հետո Կոստանդնուպոլիսի Աթոռի շուրջ և Ստամբուլի հայ համայնքի ծոցում ստեղծված վեհերեն ու երկպառակությունները:

Նորընտիր Պատրիարքը խաղաղություն է ստեղծում իր Գահի շուրջը և իր ժողովրդի ծոցում, մխիթարություն, լույս և սեր բաշխում իր ժողովրդին, վերանորոգվում են եկեղեցիները, վերաբացվում են վարժարանները, ծաղկում է հոգևոր կյանքը, հրատարակվում է «Շողակաթ» ամսագիրը և Ստամբուլում ապրող ավելի քան 80 000 հայությունը ամփոփվում է իր Պատրիարքի շուրջ և կարծեք վերադառնում են Կոստանդնուպոլիսի հայոց Պատրիարքության փառքի հին օրերը:

Այստեղ երախտագիտությամբ պետք է նշել, որ հանդուցյալ Պատրիարքի օրով Ստամբուլում գործում են 30 հայ եկեղեցիներ շուրջ 40 հայ հոգևորականներով, մինչ երեք եկեղեցիներ գործում են Տիգրանակերտում, Կեսարիայում և Իսկենդերուլում:

Գրագետ Պատրիարքը հայրական իր հոգե-
վոր հովանավորության տակ էր առել նաև
Ստամբուլի 22 հայկական դպրոցները, 11
սանուց միությունները և 14 եկեղեցական
երգչախմբերը: Իսկ համագգային մեծ նշա-
նակություն ունեցող հաստատությունները,
հենչիսիսի էն Ս. ՓՐԿԻՉ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՎԱՆ-
ԴԱՆՈՅԸ, ԳԱԼՖԱՅԱՆ և ԳԱՐԱՅՈՉՁԱՆ ՈՐ-
ԲԱՆՈՅՆԵՐԸ, հանգուցյալ Պատրիարքի սրտի
մոտ և հանապազ ուշադրության կենտրոնում
եղող հաստատություններ հանդիսացան:

Հանգուցյալ Պատրիարքը իր տասնամյա
պատրիարքության օրերին, սրտագին հարա-
բերություններ է պահում պետության հետ,
չերմոռեն վայելելով նրա վստահությունն ու
համակրանքը, իր իմաստուն և շրջահայաց
պաշտոնավարությամբ, հոգալիս Հայ եկեղե-
ցու և հայ համայնքի հոգևոր կյանքի շինու-
թյան և պայծառության:

«Գիտցավ լավագույն հարաբերություններ
մշակել Թուրքիո Հանրապետության պետա-
կան բարձր իշխանությանց հետ, գիտցավ
վստահությունը շահիլ այդ իշխանությանց և
իր անձով ցույց տալ իր հոտին փառապաշ-
տան հավատարմության նաևապահը», —
նշում էր Վեհափառ Հայրապետը իր դամբա-
նական խոսքի մեջ:

Սակայն հանգուցյալ Պատրիարքի գոր-
ծունեության փառքն է կազմում Սկյուտարի
բարձունքի վրա, «կրոնական մաֆուր մըթ-
եուլուսի մը մեջ» բացած Ս. Խաչ դըպ-
րեվանքը: Որպես ուսման և կրթության
մարդ, նրա մեծագույն մտահոգությունը
եղավ ստեղծել, նոր պայմանների մեջ և նոր
պահանջների համաձայն, իր Արմաշը: Նա,
որպես արմաշական, միշտ իր հոգում ուներ
Արմաշի փաղցր հեռապատկերը, Գուրյանի
անձով և հմայով գեղեցկացած, ռզեղիկա-
ցած: Եվ անհ Գարեգին արևայիսկոյանը,
Պատրիարքական Գան բարձրաճալուց հետո,
պատասխանատվության խորունկ զգացմուն-
քով, ձեռնամուխ է լինում Ս. Խաչ դպրեվան-
քի ստեղծմանը:

Նա հոգով փարում է Սկյուտարի Ս. Խաչ
դպրեվանքին, պայծառ հույսեր կապելով
նրա նպատակի և ապագայի հետ՝ հայ ժո-
ղովրդի հոգևոր և մտավոր ծառայության
նաևապահի վրա:

1953 թվականին բացվում է Սկյուտարի Ս.
Խաչ դպրեվանքը, մեծ ուրախություն պատ-
ճառելով Պատրիարքին: Այսօր դպրեվանքը
բոլորել է իր գոյության արդեն ութերորդ
տարին: Դպրեվանքում 158 աշակերտներ,
որքեր, որոնցից 130-ը Թուրքիայի ներքին
գավառներից, սովորում են հայոց լեզուն,
դաստիարակվում են հայեցի և բխստոնեա-
կան շնչով, մի օր Հայ եկեղեցուն և հայ ժո-

ղովրդին ծառայելու ազնիվ մտադրությամբ,
բարի վեճականությամբ:

Սկյուտարի Ս. Խաչ դպրեվանքը այսօր
նախախնամական դեր է կատարում Ստամ-
բուլի հայ կյանքում: Ինչպես հանգուցյալ
Պատրիարքն է նշել, դպրեվանքը «լուսավո-
րության վառարան-տունն է Ստամբուլի հայ
համայնքին», որտեղ պատրաստվում են մեր
ապագա ռաուցիչներն ու հոգևորականները:

Ափսո՛ս, որ հանգուցյալը միխթարությունը
չունեցավ իր իսկ ձեռնով օծելու նակատները
իր հոգևոր սաների:

Մահվան վերջին ժամերին, նա մտածում
էր դպրեվանքի մասին:

Նրա սրբազան կտակն է՝ ապրեցնել Սկյու-
տարի Ս. Խաչ դպրեվանքը:

Արդարև, դպրեվանքի պահպանության և
գոյության հարցը ՀԱՎԱՏԻ, ՊԱՏՎԻ, ԽՂԺԻ
ԽՆԴԻՐՆ է ՈՉ ՄԻԱՅՆ ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ՀԱՅ ՀԱ-
ՄԱՅՆՔԻ, ԱՅԼ ՆԱԵՎ ՍՓՅՈՒՌՔԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿ
ՀԱՅՈՒԹՅԱՆ:

Չկա Պատրիարքը, բայց կա Աթոռը և աթո-
ռակալի սկսած գործը՝ Սկյուտարի Ս. Խաչ
դպրեվանքը:

Վեհափառ Հայրապետը Գումգափուի
Մայր եկեղեցում հունիսի 7-ին արտասանած
իր բովանդակալից դամբանականի մեջ, խո-
սելով հանգուցյալ Պատրիարքի լուսավոր
կյանքի և փառավոր գործունեության վրա,
ամենայն կարևորությամբ շեշտում էր նաև
Դպրեվանքի գոյության հարատևման հարցը.
«ԿԽՈՐԶԻՆՔ, ԹԵ ՍՏԱՄԲՈՒԼԻ ՀԱՅ ՀԱՎԱ-
ՏԱՅՆԱՆԵՐԸ, ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՐԻՐԸ,
ՄԲՈՒԹՅԱՄՔ ՊԻՏԻ ՊԱՇՊԱՆՈՒԹՅԱՄՔ, ԹԵ
ՀԱՅ ԿԵՐՊՈՎ ՀԱՐԳԱՆՔԻ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՏՈՒՐ-
ՔԸ ՏՎԱՄ ՊԻՏԻ ԸՂԼԱՆ ՄԵՄԱՆՈՒՆ ՊԱՏ-
ՐԻԱՐՔԻ ՀԻՇՍԱՆԿԻՆ»:

Ստամբուլի հայ համայնքը արժանի հար-
գանքը մատուցեց իր Պատրիարքին, արցուն-
քով և երախտագիտությամբ գերեզման դնե-
լով նրան, և խոստացավ սրբությամբ ապ-
րեցնել նրա մեծ գործը և հիշատակը:

Արդարև, հանգուցյալ Պատրիարքի հիշա-
տակը և բարի անունը հավերժացնելու սրբ-
տագին միջոցն է ԱՊՐԵՑՆՆՆ ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ:
Դա կլինի միաժամանակ լավագույն մեծա-
րանքը գրագետ Պատրիարքի անմոռանալի
հիշատակին:

Անցյալ տարի այս օրերին, Վեհափառ
Հայրապետի օրհնությամբ, նշվում էր Գա-
րեգին Պատրիարքի ծննդյան 80 և զրական-
եկեղեցական գործունեության 60-ամյակը:

Հոբելյանական հանդիսությունների արձա-
գանքը դեռ չլրած, անհ հոգին է հանձնվում
մեծաճան Պատրիարքի անյունը:

Անցյալ տարի, «Էջմիածին» ամսագրի օգոստոսի համարից սկսած, բովանդակալից մի ուսումնասիրության մեջ, սպառիչ կերպով անդրադարձել ենք արդեն հանգուցյալի կյանքին, գործունեության և գրական մեծ վաստակին:

Այժմ, խմբագրականի այս սեղմ տողերի մեջ, մեր հարգանքի տուրքն ենք բերում հանգուցյալի հիշատակին այն համոզմունքով, որ նա իսկապես եղել է «օրինակ նշմարիտ, ազնիվ, ոգեշնչված հոգեւորականի, օրինակ բարոյական մեծ նկարագրի և Ս. Նկեղեցվոյ անխոնջ ու տփնաջան ծառայի, հաճախ տառապանքի գնով», և որը «քաջարի և անշիտք կեցվածք մը ունեցալ, վերջին տարիներս մեր Յկեղեցիէն ներս ծայր տված տազնապներու նկատմամբ: Մենք խորունկ հիացում

ունինք իրեն հանդեպ իր այդ բարոյական նկարագրին համար, և այս րուրք պանուն Մեր հարգանքի տուրքը անգամ մը ևս կմատուցանենք», — ասել է վեհափառ Հայրապետը հուլիս 7-ի իր դամբանական քարոզի մեջ, ճշգրտորեն բնութագրելով հանգուցյալ Պատրիարքի տեղն ու դերը հայ ժողովրդի ազգային-եկեղեցական կյանքում:

Հարգանք հանգուցյալ հոգեւոյս Պատրիարքի հիշատակին:

Հայ երախտագետ ժողովուրդը կապրեցնի Սկյուտարի Ս. Խաչ դպրեմանքը Լուսավորչի լուսմաներով, ինչպես ապրեցրել է երբեմնի մեր բոլոր մշակութային, հոգևոր կենտրոններն ու գիտության օջախները:

«ՅԻՇԱՏԱԿՆ ԱՐԴԱՐՈՑ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՂԻՑԻ»:

